



Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

OPPLÆRINGSMATERIELL FOR TILSYNSPERSONER

Modul 4 - Tilsynsopdraget



Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Postadresse

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse

Stensberggaten 27
0170 Oslo

Sentralbord

466 15 000

ISBN/ISSN: 978-82-8286-257-8

Nedlastning: www.bufdir.no/fosterhjem/tilsyn/

Foto: colourbox.com

INNHold

Modul 4 - Tilsynsoppdraget - opplæringsmaterieLL for tilsynspersoner

Tilsynsbesøket.....	5
Rammer og hensikt med tilsynet.....	5
Forberedelse til tilsynet.....	5
Under tilsynsbesøket.....	10
Tilsynsrapporten.....	18
Temaer i presentasjonen	18
Rapportens formål.....	18
Gjennomføring og rutiner	18
Gjennomføring og rutiner fortsetter	19
Skriveprosess og innhold.....	19
Barnets stemme	19

Tilsynsbesøket

I den første delen av modul 4 er tilsynsbesøket tema. Vi skal snakke om rammene for samtalen med barnet, samt tilsynspersonens forberedelse til samtalen.

Det vil også komme nyttig informasjon til hva tilsynspersonen skal gjøre under og etter samtalen.

Rammer og hensikt med tilsynet

Tilsynet skal kontrollere at barn i fosterhjem får forsvarlig omsorg og at forutsetningene som ligger til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Tilsynet skal dermed avdekke både hvordan barnet opplever sin situasjon i fosterhjemmet, og være et mer helhetlig tilsyn med hvordan omsorgen for barnet ivaretas. Informasjon fra barn og unge selv er en vesentlig del av vurderingsgrunnlaget og et viktig ledd i å sikre barns medvirkning. Det innebærer at tilsynspersonen må beskrive hvordan barnet oppfatter sin egen livssituasjon, og i stor grad formidle hva barnet sier, med barnets egne ord.

Forberedelse til tilsynet

For å kunne utføre tilsynet, må tilsynspersonen ha tilstrekkelig kjennskap til og informasjon om barnet og barnets særskilte behov og hvordan fosterforeldrene skal møte disse, gjennom nødvendig informasjon og dokumentasjon:

- Barneverntjenestens vedtak om frivillig plassering eller fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og samvær sier noe om formålet med plasseringen, barnets historikk og vurderinger av det enkelte barnets behov. Tidsaspektet som er tenkt for plasseringen vil også komme frem her.
- Omsorgsplan: Alle barn som det fattes vedtak om omsorgsovertakelse for, skal ha en omsorgsplan. Omsorgsplanen gir informasjon om barneverntjenestens tanker om barnets fremtid med hensyn til hvor det skal bo og vokse opp og om barnets relasjon til og kontakt med sin familie. I tillegg tydeliggjør omsorgsplanen om barnet har særlige behov som må følges opp. Omsorgsplanen skal ha et langsiktig perspektiv.
- Tiltaksplan: Dersom barnet er frivillig plassert skal barneverntjenesten utarbeide en tiltaksplan, som på samme måte som omsorgsplaner gir viktig informasjon om barnet som tilsynspersonen trenger for å kunne føre kontroll. Tiltaksplanen tydeliggjør hva som er barnets særlige behov og hvordan disse skal imøtekommes. Tiltaksplanen har ofte et kortere tidsperspektiv enn omsorgsplaner og skal evalueres jevnlig.
- Samværsavtale: Ut fra vedtaket i fylkesnemnda utarbeides det en *samværsavtale* om den praktiske gjennomføringen og tilretteleggingen av samværet. Blant annet datoer for samværene, varighet, sted for samvær og hvem som skal være tilstede under samværene. Og om det skal det

være overnattingsbesøk, egne samvær ved høytider, ferier eller andre spesielle anledninger. Det er barneverntjenesten som utarbeider avtalen i samarbeid med fosterforeldrene, foreldrene og eventuelt andre som skal ha samvær med barnet. Både foreldre og fosterforeldre og eldre barn, skal ha kopi av den gjeldende avtalen. I barnets omsorgsplan skal det også stå om hvilken kontakt og samværet barnet skal ha med sine foreldre, eventuelle søsken og øvrig familie. Det er viktig at tilsynspersonen har kjennskap til samværsavtalen.

I tillegg til relevante opplysninger fra de ovennevnte dokumentene, må tilsynsperson få utfyllende informasjon om barnet og dets bakgrunn dersom det har betydning for tilsynsoppdraget. Dette kan være opplysninger om:

- barnets etniske, religiøse og språklig bakgrunn
- barnets eventuelle søsken og hvor de bor
- betydningsfulle personer i barnets liv
- spesielle interesser og lignende
- informasjon om helse og funksjonsnedsettelse
- kjennskap til type fosterhjem (se modul 1 for utfyllende informasjon)

Barneverntjenesten har ansvar for å sikre tilstrekkelig informasjon til tilsynsperson for å kunne vurdere omsorgen for det enkelte barn å sikre løpende informasjon om endringer i barnets liv og barneverntjenestens oppfølging. Barn og fosterforeldre bør slippe å fortelle om forhold tilsynspersonen burde hatt informasjon om på forhånd. I tillegg skal tilsynspersonen være best mulig forberedt i møtet med barnet. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal derfor jevnlig gi tilsynspersonen informasjon om barnet under hele oppdraget, om endringer som har innvirkning på barnets situasjon på kort eller lang sikt, for eksempel endring av samværsavtalen, endring av tiltaks- eller omsorgsplan, eller endring i vedtak fra fylkesnemnd eller domstol. Eventuell ny informasjon siden sist som er av betydning /endringer i omsorgsplan/tiltaksplan, er forutsetningen for plasseringen fortsatt tilstede?

Dersom tilsynspersonen har meldt fra om bekymringsfulle forhold rundt barnet, må tilsynspersonen få informasjon om hva barneverntjenesten i omsorgskommunen har gjort for å bedre barnets situasjon. Likeledes må tilsynsperson få informasjon dersom tilsynsrapporten er sendt videre til Fylkesmannen og hva som eventuelt blir resultatet av det

Eventuell kontakt med barnet/fosterfamilien siden forrige tilsynsbesøk. Temaer/spørsmål som ble tatt opp, og som tilsynspersonen eventuelt skulle sjekke ut.

Planlegging av tilsynsbesøkene

For at tilsynspersonen skal kunne fylle sin funksjon, kreves det at tilsynsbesøkene planlegges godt på forhånd. Hva som er god planlegging er blant annet avhengig av hvordan det konkrete barnet kan oppleve sitt møte med tilsynspersonene best. Det kan for mange barn være en fordel at besøkene skjer etter et noenlunde fast mønster.

Samtidig er det viktig at barnet, eventuelt ved hjelp av fosterforeldrene, får innflytelse på hvordan tilsynsbesøkene skal gjennomføres. Hvis ikke spesielle forhold tilsier noe annet, vil det ofte være naturlig at tilsynsbesøkene avsluttes med en kortere samtale mellom fosterbarnet, fosterforeldrene og tilsynspersonen.

Gjennomgang av rapport fra forrige tilsyn:

Tilsynspersonen bør alltid gjennomgå rapporten fra forrige tilsyn og sette seg inn i denne. Under tilsynsbesøket er det meningen at barn skal kunne ta opp spørsmål som barnet ønsker svar på, fremsette en klage eller komme med ønsker om at noe skal endres. Dersom barnet ved tidligere tilsyn har tatt opp slike forhold må tilsynspersonen undersøke med barneverntjenesten i omsorgskommunen hva som er gjort med dette siden forrige tilsyn. Det er viktig for barnets tillit at barnet opplever kontinuitet i tilsynet. Da vil barnet se at det han eller hun sier blir tatt på alvor. Dette har avgjørende betydning for om barnet er interessert i å snakke med tilsynspersonen.

"Endelig var det noen som hørte på meg".

(Sitat fra tilsynsrapport for jente 9 år og uttalelse om samvær til tilsynsperson og opplevelse av å bli hørt.)

Tidspunkt for samtale avtales med fosterforeldrene og barnet. Barn i fosterhjem har besøk av mange personer fra offentlige instanser som ønsker å snakke med barnet. Det er derfor viktig å finne et tidspunkt som passer slik at det ikke går ut over barnets sosial liv. Tilsynsbesøket må ikke legges til et tidspunkt hvor barnet skulle vært på skolen, på fotballtrening eller til et tidspunkt hvor barneverntjenesten (i omsorgskommunen) nettopp har vært eller skal på et av sine oppfølgingsbesøk.

Første møte med barnet - kontaktetablering og tillit (s.40 i veileder)

Rolle:

Det kan være utfordrende for tilsynspersonene å gjøre sin rolle og funksjon tydelig og forståelig for barnet. Tilsynspersonen må gjøre det klart at hans eller hennes oppgave er å kontrollere at barnet har det bra i fosterhjemmet og i det daglige. Den viktigste informasjons-kilden i dette arbeidet er barnet selv. Barnet må få vite at det når som helst kan ta kontakt med tilsynspersonen dersom det er noe det ønsker å snakke om vedrørende fosterhjemmet. Dette kan bety at barnet må få telefonnummeret til den som skal utføre tilsynet, så fremt barnet er gammelt nok.

Tillit:

For mange barn er tillit en forutsetning for at de skal kunne snakke med tilsynspersonen om sitt liv. Barn som har levd med ulike belastninger over tid, kan bruke noe tid på å oppnå tillit til nye personer. I starten av et tilsynsoppdrag vil det ofte være nødvendig med hyppigere besøk enn fire ganger per år, for at det skal etableres en tillitsfull relasjon mellom tilsynspersonen og barnet. En viktig rettesnor for tilsynspersonen bør i slike tilfeller være å stille seg til rådighet for barnet, men ikke avkreve barnets tillit.

Tilsynspersonen må innrette sin kontakt med barnet ut fra barnets alder og forutsetninger.

Organisering av samtalen

Hvordan tilsynspersonen organiserer samtalen kan ha betydning for hvor fritt barnet opplever å kunne formidle seg.

"Intensjonen med å la barn være informanter i eget liv er ikke å bruke barnet til å gi fra seg informasjon det ikke ønsker å gi, men gi det mulighet til å komme med sine opplevelser, synspunkter og vurderinger"
(Gamst 2011, s. 27)

Gjenta formål med samtalen for barnet hver gang:

Hvis det ikke er avtalt på forhånd er det viktig at barnet får si hvordan tilsynsbesøket skal gjennomføres. Tilsynspersonen bør repetere formålet med tilsyns-besøket for barnet, informere om hva som skal skje og hvor lenge besøket vil vare.

Det er flere forhold som vil virke inn på hvordan tilsynspersonen organiserer og gjennomfører samtaler med fosterbarnet. Ett viktig forhold er barnets alder og modenhet. Både hvordan samtalen blir organisert og hvordan den blir gjennomført vil bli påvirket av om tilsynspersonen snakker med en treåring, en seksåring, en elleveåring eller en ungdom. Som en tommelfingerregel er samtalen med de yngste barna av kortere varighet, og har hyppigere pauser. Et annet viktig forhold er hvor lenge barnet har vært i fosterhjemmet. Når barnet har vært der lenge, bør målsetting og rammer for samtalen være godt avklart, selv om det kan være hensiktsmessig med påminnelser underveis. Et tredje viktig forhold er om tilsynspersonen er en i rekken av mange tilsynspersoner barnet har hatt. Det kan da være hensiktsmessig å samtale med barnet om hvordan tidligere tilsynspersoner har utført oppdraget sitt, barnets bekvemhet med dette, og barnets ønsker for samtalen med ny tilsynsperson. En slik samtale kan gi tilsynspersonen indikasjoner på hvor motivert barnet er for å formidle seg. Det er viktig å huske på at barnet har en rett, men ikke en plikt, til å formidle seg til tilsynspersonen.

Å snakke med barnet alene

Under alle tilsyn skal det tilrettelegges for at tilsynspersonen kan snakke med barnet alene. Her vil både barnets alder, barnets trygghet og barnets innstilling til å samtale med tilsynspersonen spille inn. Noen barn vil trenge å ha fosterforeldrene til stede, andre barn trenger det ikke. Å presse et barn til samtale i enerom har liten hensikt, og vil også virke imot at barnet etablerer tillit til tilsynspersonen. Dersom samtalen kan foregå i enerom, må tilsynspersonen ta stilling til om samtalen best kan skje på barnets rom, eller andre steder i eller utenfor fosterhjemmet. Fordelen med å bruke barnets rom, kan være at barnet opplever det som mer privat og derfor vil føle seg tryggere på å formidle seg fritt. Dersom barnet har konkrete ønsker i forhold til dette bør tilsynspersonen rette seg etter dette.

Tillitsperson og tolk

- Bruk av tolk. Et barn med annen språklig bakgrunn enn norsk, bør spørres om det ønskes tolk. Dersom barnet ikke ønsker tolk, bør det ikke anvendes tolk. For øvrig bør behovet for tolk vurderes i samråd med fosterfamilien og barneverntjenesten
- Tilsyn med ivaretagelse av barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Se veileder s. 38.

Under tilsynsbesøket

Barnets motivasjon til å formidle seg avhenger av hvordan det blir møtt, og hvordan du våger å møte barnets erfaringer følelsesmessig.¹

I samtalen med barnet er det viktig at tilsynspersonen har i mente at en trygg voksen skaper et trygt barn i samtalsituasjonen. I den profesjonelle barnesamtalen ramser Gamst opp viktige momenter for barnesamtalens totale kommunikasjon. Selv om samtalen som finner sted under tilsynet ikke er en profesjonell barnesamtale, er tilsynet likevel en målrettet samtale som har til hensikt å avdekke og utforske forholdene til barnet i fosterhjemmet, og elementer fra samtalemotoden kan også til en viss grad overføres til denne type samtaler. En forutsetning for barnesamtalen er tillit, som igjen oppnås gjennom relasjon. Det kan ta flere enn et tilsynsbesøk å oppnå tillit hos barnet (se kontaktetablering), men dette er avgjørende for kvaliteten på samtalen med barnet. Som tilsynsperson er det i samtalen med barnet viktig å kunne mentalisere, at vedkommende har evne til empatisk innlevelse og utviser en anerkjennende holdning og væremåte overfor barnet. Dette gjøres blant annet gjennom aktiv lytting og ved at tilsynspersonen er åpen og utforskende, men ikke utspørrende i sine spørsmål. Videre er det en forutsetning at tilsynspersonen ikke er forutinntatt, men er tydelig, forutsigbar og ærlig i møtet med barnet. Det er viktig å la barnet få tid til å fortelle og til å svare.²

Å snakke med barnet

Barnet vil bli påvirket av hvordan vi møter det gjennom våre tilrettelegginger og handlinger. Det vil også bli påvirket av hva vi snakker med barnet om, og hvordan vi gjør det. Barnet trenger at vi har samtaler om dagen i dag, om hva som har skjedd. Men det trenger også samtaler om hvorfor det har blitt som det har blitt. Og ikke minst trenger det samtaler om hvordan det trolig kommer til å bli. Slike samtaler er nødvendige fordi barn har behov for forståelse av hva som har skjedd og hvordan det skal bli. Hvordan barn forstår, har betydning for hvordan de kan håndtere.

Det å snakke med barn oppleves ofte som vanskelig. Vi kan være usikker på i hvilken grad man skal trenge seg på. Vi kan ønske å gi barnet et "pusterom". Vi kan være redd for å uroe barnet, ved å ta opp forhold det ikke selv har merket seg eller tenkt på. Vi kan erfare at våre spørsmål blir møtt med "ja,

¹ Gamst, 2011

² Gamst, 2011

nei, vet ikke, husker ikke.” Men hvis vi ikke snakker med barnet om dagens hendelser, og hva som har skjedd og hva som trolig skal skje, blir barnet latt helt alene med sine egne tanker og fantasier.

Det kan være en hjelp for oss å vite at barnet kan trenge informasjon fra oss, før det kan danne seg en egen mening og forståelse. Ofte kan vi fortelle barnet hva vi tror det tenker på, eller hva vi undres på om det føler, heller enn å spørre om det. Vi kan formidle til barnet hva vi vet om hvordan det har hatt det. Oppgaven med å formidle dette til barnet, kan på en måte være lettere for fosterforeldre som kjenner barnet og barnets foreldre fra før. De kan da ta konkret utgangspunkt i sine egne observasjoner og forståelser. Men på en annen måte kan nettopp dette gjøre oppgaven vanskeligere. Følelsene i forhold til foreldrene kan være sterkere, både på godt og på vondt. Det kan også følelsene i forhold til en selv kan være, fordi en ikke har maktet å forhindre at barnet har lidd ondt.

Ennå vanskeligere enn å snakke om hva som har skjedd, kan det være å snakke om hva som skal skje. Hva som skal skje kan være uavklart, eller barnets foreldre, barneverntjenesten og en selv kan ha ulike meninger. Barneverntjenesten har imidlertid plikt til å legge planer for barnet, og til å sikre at alle impliserte vet hva planene er.

Det å sikre barnet mulighet til samtale og dialog, betyr selvfølgelig ikke at vanskelige tema skal samtales om daglig. Men det betyr at fosterforeldre skal være aktivt lyttende og letende for de åpninger barnet gir, slik at det ikke blir latt alene. Det å samtale med barn kan være et vesentlig tema i veiledningen fosterforeldre bør få.

Informasjonsutveksling

For fosterbarn er det viktig å få informasjon om hvorfor det måtte flytte og hvorfor de ikke kan bo sammen med foreldrene sine. Å få forståelse for bakgrunnen for og årsakene til hva som har skjedd, vil styrke barnets mulighet for å mestre det som har skjedd før, og det som skjer nå. Spesielt vil det hjelpe barnet hvis det tror at plasseringen er forårsaket av forhold ved dem selv (Haugli & Havik, 2010:100).

I Fosterhjemsavtalen som fosterforeldre inngår med barneverntjenesten står det i punkt 4.1.2 om informasjon til fosterbarnet:³

Barneverntjenesten skal sørge for at barnet blir informert om at det er fosterbarn og om årsaken til dette, herunder sørge for at barnet får hjelp til å kunne ta vare på sin historie på en best mulig måte, alt tilpasset barnets alder og modenhet. Barneverntjenesten skal avklare med fosterforeldrene hvordan barnet skal bli informert.

Fosterbarn skal sikres god informasjon om hva som skjer rundt seg og dokumentasjon av sin historie så lenge det bor i fosterhjem. En måte å samle informasjon om barnets historie er bruk av livsbok.⁴ Bruk av livsbok og det å sørge for at barnet får tilstrekkelig og sann informasjon er noe foreldre, fosterforeldre og barneverntjenesten kan samarbeide om.

Som utgangspunkt for samtalen med barnet, har tilsynspersonen momentlisten fra rapportmal for tilsyn. Det er viktig at tilsynspersonen i løpet av tilsynsbesøket tilstreber å berøre alle disse temaene. For å fokusere på tema kan det være nyttig at tilsynsperson og barn setter seg ned, gjerne på skrå mot hverandre, og gjerne med papir og blyant. Både det å sitte på skrå overfor hverandre og det å ha papir og blyant/fargestifter mellom seg, gir barnet anledning til selv å velge når det vil ha direkte øyekontakt med tilsynsfører. Det å ha papir og blyant gir anledning til å formidle seg gjennom tegninger og figurer i tillegg til gjennom språk, og det gir anledning til korte pauser. Dersom tilsynspersonen selv har behov for å ta notater underveis, er det viktig å formidle til barnet at man gjør dette for bedre å kunne huske det viktige som blir sagt i løpet av samtalen.

Ved starten av hvert møte kan det være nyttig at tilsynspersonen lar barnet få "se seg", ved å hilse på fosterforeldrene, bemerke litt generelt om livet i fosterfamilien, før det tas initiativ til samtale med barnet. Hensikten er å la barnet få anledning til å betrakte tilsynspersonen litt og bli (ny)fortrolig med stemme og kroppsspråk. Når samtale foreslås, er det nyttig å sette en struktur for den, ved å si hva som er hensikten og hvor lenge den trolig vil vare. "Jeg foreslår at vi gjør som sist, at vi går opp på rommet ditt og snakker sammen om livet her i fosterhjemmet. Er det ok?".

Både ved starten av samtalen og underveis kan det være nyttig å sette ord på og oppsummere hva dere gjør og hva dere samtaler om. Dette gir også barnet en god anledning til å korrigere gjennom å

³ BLD, 2010

⁴ Prop 106 L, 2012-2013; Koch & Wahlstrøm, 2011

bekreftelse/avkreftelse tilsynspersonens tolkning av det som er formidlet. Den idealtypiske samtale utøves av minst to personer, som snakker etter tur om det samme tema. Dette er ikke alltid lett å få til. Det å samtale om hvordan man har det kan være vanskelig. Mange barn – og også voksne – verken liker eller er vant med å snakke mer dypt om hvordan de har det. Én grunn til det er at mange ikke egentlig vet hvordan de har det. En annen grunn kan være at det er vanskelig å finne ord. Det er viktig å gi korrekt, god og ærlig informasjon til barna. Dersom tilsynspersonen ikke kan svare på et spørsmål fra barnet er det viktig at dette kommer fram i samtalen og videre at det fremkommer hvordan tilsynsperson eventuelt vil håndtere dette videre.

Det finnes ulike måter å hjelpe frem samtalen på. Én måte er å starte samtalen stykkevis og delt, heller enn med en lang monolog om hensikt, struktur, frivillighet og opplysningsplikt. En annen måte er å bruke spørsmålene hva, når og hvordan heller enn spørsmålet hvorfor. Noen tilsynspersoner har funnet at det er hjelpsomt for samtalen å søke informasjon om dagens rutiner. "Hvordan var dagen i går?" De lar deretter barnet/ungdommen fortelle fritt, og går deretter gjennom det hele en gang til, med spørsmål som: Husker du hva som var det første du tenkte da du åpnet øynene i går morges? Hvis barnet formidler hva det tenkte på: Åh ja, du tenkte....? Noen ganger vil barnet da utdype, andre ganger ikke. Hvis barnet ikke formidler hva det tenkte på: "Nei, den første tanken er ofte fort glemt", eventuelt etterfulgt av: "Husker du den andre, mon tro?" Og så ta gjennom dagens gjøremål og hendelser, fra frokost og videre gjennom dagen med fokus på å støtte barnet til formidle hva det selv gjorde, hva andre gjorde, hvordan det tenkte omkring det og følte omkring det og hva det tror andre tenkte og følte. Den metodiske utfordringen er å sikre at samtalen tar form av felles utforskning, og ikke av forhør. Tilsynspersonen vil svært raskt registrere om barnet mener en slik utforskning er interessant, morsom og/eller meningsfull.

En tredje måte å hjelpe frem samtalen på er ganske enkelt å gjenta hele eller deler av det barnet sier, slik at barnet opplever at budskapet deres har blitt hørt. Et spørrende tonefall ved gjentakelsen kan oppmuntre barnet til nyanseringer av budskapet. Det kan også setninger som ikke blir helt avsluttet gjøre: "og så ville hun at..?"

En fjerde måte er å foreslå for barnet at det kan være mulig at det har tenkt eller følt slik eller sånn: "Noen fosterbarn har fortalt meg at...". "Noen andre har sagt at...".

Utover ulike metodiske vinklinger for å legge til rette for dialog, kan det kan være en hjelp for så vel barn som tilsynspersonen at tilsynspersonen stiller åpne spørsmål som er tydelig rettet mot tilsynspersonens oppdrag. Eksempler på slike åpne spørsmål er: "Hvordan har du det her i

fosterhjemmet?” ” Tar de godt vare på deg?” ”Blir du behandlet rettferdig?”. Slike åpne spørsmål kan følges opp med spørsmål om hvordan, når og hva. Eksempel på en annen type åpne spørsmål er: ”Er det noe du kunne ønske deg annerledes?”. Dette spørsmålet kan óg stilles for å vite hva barnet mener om oppfølgingen fra barneverntjenesten.

For å opprettholde dialog må barnet erfare at tilsynspersonen aksepterer at barnet forstår sin virkelighet slik barnet forstår den. Dette erfarer barnet gjennom tilsynspersonens ord, stemme og kroppsholdning, og gjennom at tilsynspersonen ikke for tidlig stiller oppklarende spørsmål, eller gir uttrykk for skepsis – eller motsatt – for overdrevent medhold. Det er først når barnet erfarer å bli hørt, at det vil ønske å fortsette sin formidling. Det er også først da at det kan ta imot og overveie andre mulige forståelser av hendelser eller fenomener.

Både for yngre og eldre barn kan det være til hjelp å tegne: enten vanlige tegninger, eller figurer med streker og piler, eller nettverksskart. Det kan også være til hjelp å bruke dukker, små figurer eller tegninger/illustrasjoner som f.eks Bamsekort. Det er imidlertid viktig at bruken av slike hjelpemidler støtter opp under samtalens hensikt, som er å hjelpe barnet til å formidle hvordan det opplever sin situasjon i fosterhjemmet. Samtalens hensikt er ikke terapeutisk bearbeiding.

Observasjoner

Tilsynspersonen bør observere forholdene i fosterhjemmet. Dette kan være observasjon av materielle forhold eller av samspill mellom barnet og fosterforeldre. Dette er viktig i forhold til alle fosterhjem, men særlig i fosterhjem med yngre barn der barnet fortsatt ikke har utviklet språk og mulighet til selv å formidle hvordan det har det i fosterhjemmet. Stikkord for observasjon av samspill kan være; fosterforeldrenes verbale og fysiske sensitivitet overfor barnet ved f.eks uforutsette hendelser, hvordan trøstes barnet, grensesetting, kommunikasjon mellom de ulike familiemedlemmene (barn og voksne), kultursensitivitet i hjemmet. Det skal bemerkes at det kreves særskilt fagkompetanse for å kunne vurdere kvaliteten på omsorgen for et barn basert på observasjoner. Det antas derfor at tilsynspersonens oppgave i hovedsak vil være å rapportere rene observasjoner, der hvor dette er relevant.

Barnets stemme og barnet som informant

- All informasjon må være alderstilpasset og adekvat i forhold til hva barnet forstår, informasjon kan med fordel gjentas ved senere tilsyn
- Informere barnet om hvorfor tilsyn skal være og at barnet kan fortelle og at de kan fortelle om både det som er bra og ev det som er mindre bra/vanskelig
- Fortell at alle barn som bor i fosterhjem skal ha tilsyn og at det skrives rapport
- Fortell hvem som får ev kan få rapporten og hva den brukes til
- Informere om at barnet har rett til å fortelle, men ikke plikt
- Fortell hvem som har ansvar for å ordne ting som kommer frem og som er vanskelig
- Lytt til hva barnet «egentlig» forteller – gi god tid og ikke krev svar eller legg «ord i munnen» på barnet
- Avklar med barnet hva som blir skrevet i rapporten.
- Taushetsplikt kontra opplysningsrett og meldeplikt
- Tips: Gjør en aktivitet sammen med barnet i eller i nærheten av fosterhjemmet eks gå tur, spille spill, lese bok, vise nysgjerrighet for leker o.l

Avslutningsvis i samtalen med barnet er det viktig å oppsummere med barnet hva tilsynsperson har oppfattet av det barnet har fortalt, og hva som kommer til å bli skrevet ned i rapporten til omsorgskommunen. Hvis barnet sier at viktig forhold ikke skal være med i rapporten, men som tilsynspersonen vurderer som nødvendig for å oppfylle kravet til rapporten, må tilsynsperson forklare barnet dette. Tilsynspersonen må avtale med barnet hvordan barnet ønsker å medvirke under skriving av tilsynsrapporten og om barnet ønsker kopi av tilsynsrapporten tilsendt. Alternativt kan tilsynspersonen gå gjennom rapporten ved neste tilsyn, slik at barnet kan gå gjennom rapporten og ha mulighet til å gi sine synspunkter til den. Videre er det viktig å avklare om det er temaer fra samtalen som skal tas opp i fellesskap med fosterforeldrene. Dette må tas opp med barnet, ut i fra dets alder, modenhet og fungering.

Tilsynspersonen skal gjøre seg opp en mening om barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet. Hva barnet formidler om hvordan det har det, og eventuelt om hva det ønsker annerledes, gir viktige premisser for denne vurderingen. Det er imidlertid ikke det eneste premisset. Ethvert utsagn må forstås ut fra når, hvor og hvordan det blir ytret. Det er viktig at tilsynspersonen i sin rapport til barneverntjenesten formidler så vel barnets utsagn som sin forståelse av hva utsagnene er et uttrykk for og at dette kommer tydelig fram i rapporten.

Omfang og hyppighet i antall tilsynsbesøk⁵

Kontakt utenom tilsynsbesøkene

Tilsynspersonene har ikke noe oppfølgingsansvar mellom tilsynsbesøkene utover å sende rapporten til fosterhjems kommunen og gjennom rapporten formidle det som er viktig at følges opp videre.

Det kan i noen situasjoner være behov for at tilsynspersonen selv kontakter barnet per telefon mellom tilsynsbesøkene. Det kan for eksempel være for å bli oppdatert om spesielle forhold som barnet tok opp ved forrige besøk. Barnet skal også ha mulighet til å ta kontakt med tilsynsperson hvis det ønsker å snakke om forhold i fosterfamilien, og bør derfor ha telefonnummer til tilsynspersonen.

Dersom det ved slik telefonkontakt kommer frem opplysninger som krever snarlig informasjon til barneverntjenesten, må tilsynspersonen sikre at barneverntjenesten i omsorgskommunen blir orientert. I øvrige tilfeller skal det fremgå av neste ordinære tilsynsrapport at det har vært telefonkontakt mellom tilsynet og barnet mellom tilsynsbesøkene (se punkt forberedelse til tilsynsbesøket). Tilsynet vil bare unntaksvis ha oppgaver ut over tilsynsbesøkene. Deltakelse i ansvarsgruppe/samarbeidsmøter vil i enkelte tilfeller kunne være aktuelt.

Gode råd til tilsynsbesøket:⁶

- Gjennomfør samtale med barnet før en ev. samtale med fosterforeldrene.
- Still åpne spørsmål.
- La barnet fortelle fritt.
- Innhent barnets syn på hvordan han eller hun har det i fosterhjemmet.
- Undersøk om barnet har klager, spørsmål eller ønsker.
- Informer om at det vil bli skrevet rapport etter besøket.
- Barnet må spørres om det ønsker å medvirke til innholdet i rapporten.
- Barnet og tilsynsperson bør avtale hva barnet har sagt, som skal videreformidles til fosterforeldrene under tilsynsbesøket.
- Fosterforeldrene bør få kjennskap til hvordan barnet ser på sin egen situasjon slik at de kan gi nødvendig støtte til barnet.
- Det bør avtales hva barnet selv skal fortelle og hva tilsynet skal fortelle.
- Dersom barnet har tatt opp spørsmål som ikke kan besvares av fosterforeldrene, bør det legges en plan for hvordan man kan besvare det barnet er opptatt av.

⁵ Se veileder kap. 5.2 s. 39.

⁶ Se også s. 43 i veileder.

- Denne planen bør beskrives i tilsynsrapporten.
- Hvis tilsynspersonen har samtaler med fosterforeldre uten at barnet er til stede, må barnet få en tilbakemelding fra tilsynspersonen om hva som er blitt tatt opp i denne samtalen.

Fordypning:

Gamst, Kari Trøften; (2011). Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor. Oslo:

Universitetsforlaget

<http://www.barnesamtalen.no/>

Hjelpemidler:

"Bamsekort" (produsent?)

"Musefamilien" Holmsen, M. (2011). Samtalebilder og tegninger – En vei til kommunikasjon med barn i vanskelige livssituasjoner. 2.utg. Oslo: Cappelen Damm AS

Psykologisk førstehjelp (RVTS Vest)

Tilsynsrapporten

Temaer i presentasjonen

- Rapportens formål
- Gjennomføring og rutiner, herunder ansvar tilsyn, kommune o.l
- Skriveprosess og innhold, herunder gjennomgang av rapport mal
- Barnets stemme, herunder mulig brukererfaring

Ha med henvisninger til veileder med sidetall kanskje?

Litteratur, hefte fra Fosterhjemsforeningern. BOK: Dokumenter i klientarbeid

Rapportens formål

- Beskrive kontakt i forkant og mellom besøk
- Beskrive kontakten som har funnet sted på tilsynsbesøket
- Dokumentet oppbevares/arkiveres i barnets mappe
- Brukes til å gi informasjon
- Brukes som dokumentasjon
- Kan bli lagt frem/brukes i saker som skal behandles i Fylkesnemnd og retten
- Få frem tilsynets egne vurderinger om barnets situasjon
- Få frem barnets stemme og mening om egen situasjon

Gjennomføring og rutiner

- Skriv alltid rapport i etterkant av hvert tilsyn og helst inne en uke
- Tips: Les gjennom rapportskjema før en går på tilsynsbesøk, slik at du har oppfrisket innhold og ikke blir så avhengig av «å følge skjema»
- Dersom det er flere barn i fosterhjemmet, skal det skrives en rapport for hvert barn
- Fosterhjemmet har plikt til å gi tilsynet adgang til hjemmet når tilsynet ber om det
- Det er fosterhjems kommunen dvs den kommunen fosterhjemmet bor i som skal ha rapporten og den skal sendes snarest mulig
- Dersom det er alvorlig bekymring omkring barnets situasjon i fosterhjemmet, skal også omsorgskommunen dvs den kommune som har ansvar for barnet varsles. Dette kan gjøres ved å sende kopi av rapport ev må en også ringe ev bruke barnevernvakt pga det da kanskje ikke kan vente til rapport kommer frem?
- Fosterhjems kommunen skal alltid sende kopi av rapport til omsorgskommune
- Fosterhjems kommunen skal også sende kopi av rapport til foreldre vedr 4-4, 4.ledd plassering

- Fosterhjems kommunen skal sende kopi av rapporten til Fylkesmannen, dersom det kommer frem opplysninger som viser alvorlige mangler i omsorgen

Gjennomføring og rutiner fortsetter

- Fosterhjems kommunen skal godkjenne rapporten dvs se til at den er tilstrekkelig utfyllende, at faktiske opplysninger og vurderinger er kommet godt med. Kan om nødvendig be om å få tillegg rapport om rapporten har mangler
- Omsorgskommunen skal følge opp innholdet i rapporten i forhold til barn, fosterhjem, egen rolle og ev biologisk familie.
- Spesielt viktig om det er noe i rapporten som kan gi grunn til bekymring
- Omsorgskommunen skal gi info og tilbakemelding til tilsyn og fosterhjems kommunen om tiltak og endringer som tilsynet trenger. Det kan være endringer i vedtak, endringer knyttet til samvær for barnet, endringer i forhold til fosterhjem og ev flytting.

Skriveprosess og innhold

- Referer så ordrett som mulig hvem som sier hva, samt hva som er fakta
- Skill mellom det barnet forteller når det er alene med tilsyn eller når sammen med andre
- Hva forteller fosterforeldre når barnet hører på eller formidler når fosterforelder er alene med tilsynet
- Vær tydelig på hva som er tilsynets egne vurderinger
- Gjennomgang av alle punktene i rapportskjema, samt gi eksempler på hva som kan stå i det enkelte felt jfr også hjelpetekst i rapportmal
- Alle notater/rapporter skal oppbevares forsvarlig uten at uvedkommende får tilgang, nedlåst
- Makuler på forsvarlig måte eller lever til barneverntjenesten for makulering
- Tips: Ha kun kopi av siste rapport som egen huskeliste til neste tilsynsbesøk. Be om å se rapporter om en trenger

Barnets stemme

- All informasjon må være alderstilpasset og adekvat i forhold til hva barnet forstår, informasjon kan med fordel gjentas ved senere tilsyn
- Informere barnet om hvorfor tilsyn skal være og at barnet kan fortelle og at de kan fortelle om både det som er bra og ev det som er mindre bra/vanskelig
- Fortell at alle barn som bor i fosterhjem skal ha tilsyn og at det skrives rapport
- Fortell hvem som får ev kan få rapporten og hva den brukes til
- Informere om at barnet har rett til å fortelle, men ikke plikt
- Fortell hvem som har ansvar for å ordne ting som kommer frem og som er vanskelig

- Lytt til hva barnet «egentlig» forteller – gi god tid og ikke krev svar eller legg «ord i munnen» på barnet
- Avklar med barnet hva som blir skrevet i rapporten.
- Taushetsplikt kontra opplysningsrett og meldeplikt
- Tips: Gjør en aktivitet sammen med barnet i eller i nærheten av fosterhjemmet eks gå tur, spille spill, lese bok, vise nysgjerrighet for leker o.l